

ПОСТАНОВА

ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

м. Київ

7 квітня 2016 р.

ПРО ПІДСУМКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ ЗА 2011 – 2015 рр. ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ НА ПЕРСПЕКТИВУ

Заслухавши та обговоривши доповідь президента Академії академіка НААН Я.М. Гадзала, Загальні збори НААН зазначають, що упродовж 2011–2015 рр. науково-дослідні установи Академії щороку виконували понад 1500 фундаментальних і прикладних завдань за 44-ма програмами наукових досліджень НААН. Для реалізації програм залучено значний кадровий потенціал, який на кінець 2015 р. становив 4189 науковців, з них 327 докторів наук і 1583 кандидати наук.

Попри скорочення й без того дефіцитного фінансування науково-дослідної діяльності Академії з держбюджету, всі наукові дослідження успішно виконано, одержано майже 10 тис. найменувань наукової продукції.

Найвагоміші результати за 2011–2015 рр. такі:

Відділенням землеробства, меліорації та механізації розроблено ґрунтово-екологічне районування території України, методику та проект Державної цільової програми «Великомасштабне обстеження ґрунтового покриву України», а також Концепції організації і функціонування моніторингу ґрунтів в Україні з урахуванням європейського досвіду, інноваційного розвитку меліорації земель, розвитку зрошення у південному регіоні країни. Для реалізації останньої Урядом України створено Координаційну раду з питань відновлення та розвитку зрошувальних систем;

Відділенням рослинництва розроблено 12 галузевих програм розвитку найважливіших напрямів у рослинництві, а також теоретичні і методичні підходи до практичного використання генів зернових культур, які відповідають за проходження стадії термоіндукції;

Відділенням зоотехнії розроблено Національний проект «Відроджене скотарство», 5 галузевих програм, створено м'ясну породу овець, 2 м'ясні заводські типи свиней великої білої породи, нові гармонізовані зі світовими стандартами норми годівлі молочних корів, удосконалено біотехнологічні методи і технічні засоби репродукції

сільськогосподарських тварин, зокрема з використанням трансплантатів, кріоконсервації;

Відділенням ветеринарної медицини створено вакцину проти інфекційної агалакції овець і кіз, імуноферментні тест-системи для діагностики грипу та ньюкаслської хвороби, набір реактивів для виявлення ДНК вірусу африканської чуми свиней методом полімеразної ланцюгової реакції у режимі реального часу;

Відділенням аграрної економіки і продовольства розроблено Концепцію Державної цільової Програми розвитку сільських територій на період до 2020 р., методичні підходи до нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення на новій інформаційній основі, осучаснено теоретико-методологічні засади ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, підготовлено національну доповідь щодо завершення земельної реформи, а також розроблено комплексні технології переробки зерна кукурудзи, буряків цукрових та оліє- й інуліновмісної сировини;

Відділенням наукового забезпечення інноваційного розвитку розроблено Концепцію розвитку Національної академії аграрних наук України на інноваційній основі та Модель інноваційно-інвестиційного розвитку НААН, обґрунтовано створення та механізм функціонування Наукового парку за участі НААН. У рамках виконання завдань програми наукових досліджень НААН «Трансфер інновацій» науково-дослідними установами-співвиконавцями випробувано понад 3 тис. закінчених наукових розробок.

Найкращі розробки та творчі колективи наукових установ НААН відзначено державними та урядовими нагородами, зокрема:

Державною премією України в галузі науки і техніки: у 2012 р. — Національний науковий центр «Інститут землеробства НААН», Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН, у 2013 р. — Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН, у 2014 р. — Інститут садівництва НААН, Інститут агроєкології і природокористування НААН, Селекційно-генетичний інститут — Національний центр

насіннезнавства та сортовивчення, Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН, у 2015 р. — Національний науковий центр «Інститут виноградарства і виноробства імені В.Є. Таїрова»;

Премією Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій: у 2015 р. — Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» — Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства;

Премією Президента України для молодих вчених: у 2011 р. — Національний науковий центр «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського», Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН, у 2012 р. — Інститут розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН, Інститут садівництва НААН, у 2013 р. — Державна установа Інститут сільського господарства степової зони НААН, у 2015 р. — Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН.

За звітний період науковими установами НААН отримано майже 2,5 тис. охоронних документів. Кращі показники щодо подання заявок, реєстрації винаходів і корисних моделей стабільно мали Національний науковий центр «Інститут механізації та електрифікації сільського господарства», Інститут водних проблем і меліорації НААН, Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН.

Науковими установами Академії передано на сортовипробування зразки насіння понад 1 тис. нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур. Найефективнішими в селекційній роботі за звітний період були: Державна установа Інститут зернових культур НААН, Селекційно-генетичний інститут — Національний центр насіннезнавства та сортовивчення, Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН.

За майже 11,4 тис. ліцензійними угодами про використання об'єктів права інтелектуальної власності науковими установами НААН одержано понад 118 млн грн. Усього від реалізації об'єктів права інтелектуальної власності та наукоємної продукції одержано майже 700 млн грн, з них більше половини — за останні 2 роки.

У галузі економіки і продовольства розроблено нові та подано пропозиції щодо зміни чинних законодавчих і нормативно-правових актів з питань забезпечення економічних заasad конкурентоспроможного аграрного виробництва й інвестиційної привабливості переробної галузі та сільського господарства.

Проблеми розвитку аграрного сектору та його наукового забезпечення щомісяця розглядалися на засіданнях Президії та бюро Президії НААН із широким залученням до обговорення представників органів виконавчої влади, громадських організацій, Національної академії наук України.

Науковими установами Академії щороку видавалося майже 200 монографій, понад 6 тис. статей. З метою популяризації наукового продукту Академії за звітний період науковими установами проведено 7 тис. наукових конференцій, з'їздів, семінарів, здобутки наших вчених експонувалися на 2,5 тис. міжнародних, всеукраїнських виставкових заходах. У кожному регіоні діють 199 науково-технологічних демонстраційних полігонів, на яких щороку пропагується понад 120 сортів сільськогосподарських культур селекції НААН і технології їх вирощування.

Хоча за 2011–2015 рр. частка науковців у віці до 40 років зросла на 3 відсоткові пункти за рахунок зменшення наукових працівників у віці понад 60 років, турбує рівень кадрового забезпечення інститутів науковцями вищої кваліфікації. Майже кожний 5-й науковець досяг пенсійного віку, що загострює проблему старіння наукових кадрів.

В аспірантурі та докторантурі навчалося майже 4,5 тис. осіб, лише 21% з них стали кандидатами і докторами наук. Тому потребує активізації діяльність 25-ти спеціалізованих рад із захисту дисертацій.

Інфляційні процеси та потреба постійної індексації заробітної плати в умовах перманентного дефіциту бюджетного фінансування НААН зумовили використання понад 90% загального фонду бюджету на соціальні видатки. При цьому у 2015 р. середньомісячна заробітна плата працівника наукової установи у загальному фонді становила 2888 грн проти 4362 грн у середньому по країні.

Водночас завдяки впровадженню перспективних наукових розробок НААН до спеціального фонду Академії торік надійшло майже 320 млн грн, або в середньому на 1 грн коштів загального фонду державного бюджету отримано 88 коп власних надходжень, тобто подвоєно показник 2011 р.

Підприємствами та установами мережі НААН під урожай 2016 р. вироблено 37,1 тис. т добазового та базового насіння озимих культур, що на 106% забезпечує науково обґрунтовану потребу сільгосптоваровиробників у сортазаміні та сортооновленні.

Однак нині триває щорічне зменшення частки сортів і гібридів сільськогосподарських культур селекції НААН у Державному реєстрі сортів рослин придатних для поширення в Україні, а також скорочення площі посівів в Україні вітчизняних гібридів, зокрема кукурудзи, соняшнику, ріпаку озимого, буряків цукрових.

З огляду на це Академії потрібно виходити на ринок з інноваційним комплексним портфелем, який міститиме підготовлений посівний матеріал, власну передову технологію та висококваліфікований науковий супровід.

Вітчизняні наукові розробки недостатньо використовують для розвитку промислового птахівництва, підвищення в агропідприємствах молочної продуктивності великої рогатої худоби, оскільки аграрний бізнес України орієнтований на використання сільськогосподарських тварин і птиці зарубіжної селекції, а також імпоротної сільськогосподарської техніки, що призводить до виведення з економіки країни 4–6 млрд грн щороку. Тому слід активізувати роботу щодо просування наукових розробок учених НААН на вітчизняний ринок, вдосконалювати інноваційний провайдинг і маркетинг науково-технічної продукції.

Загальні збори Академії зазначають, що:

- науково-технічна продукція Академії має значний економічний потенціал, зокрема за рахунок реалізації насіння та садивного матеріалу, виробленого дослідними господарствами мережі, підвищення ефективності управління ліцензійними платежами, розширення консультативної діяльності науковців;
- перманентне зменшення бюджетного фінансування науки є загрозливим з позиції життєздатності та конкурентоспроможності вітчизняної наукової думки, науково-методичного рівня досліджень аж до втрати окремих напрямів;

- подальше скорочення чисельності наукових установ та їх працівників є невиннованим і може мати непоправні наслідки для аграрного сектору економіки країни.

Враховуючи наведене вище, Загальні збори Національної академії аграрних наук України **ПОСТАНОВЛЯЮТЬ:**

1. Звіт про наукову і господарську діяльність Національної академії аграрних наук України за 2011–2015 рр. та 2015 р. схвалити, результати наукової та науково-технічної діяльності Академії визнати задовільними.

У подальшій науково-організаційній діяльності Академії першочерговим вважати завдання підвищення комплексності та результативності

фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на реалізацію реформи сільського господарства, а також програм розвитку держави, передбачених Стратегією сталого розвитку «Україна — 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5.

2. Президії, відділенням Академії та головним науковим установам з виконання програм наукових досліджень НААН:

- невідкладно завершити розроблення проекту Стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні на період до 2025 р., напрямів і етапів її реалізації (відповідальне — Відділення аграрної економіки і продовольства) та забезпечити обговорення цих питань вченими радами наукових установ НААН і загальними зборами відділень;

- активізувати реалізацію заходів щодо структурної перебудови і напрямів розвитку аграрної науки та системи Академії, передбачених Програмою інноваційно-інвестиційного розвитку НААН на ринкових засадах на 2016–2020 рр., розробленою відповідно до Концепції реформування аграрної науки на інноваційній основі, схваленою Загальними зборами Академії, що відбулися 26 листопада 2015 р.;

- забезпечити методичну координацію досліджень у наукових установах НААН і вищих навчальних закладах III–IV рівня акредитації, інших організаціях, що здійснюють наукові дослідження у сфері агропромислового комплексу;

- з урахуванням вимог Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначитися щодо персонального складу потенційних кандидатів у члени Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій з метою висунення їх на відповідний конкурс (до 1 червня 2016 р.);

- через посилення розвитку деградації ґрунтів, що становить загрозу продовольчій безпеці країни, порушити питання перед Урядом України щодо ухвалення Національної програми охорони ґрунтів України (до 1 травня 2016 р.);

- розробити заходи щодо усунення недоліків, відзначених у доповідях і виступах учасників Загальних зборів (до 1 травня 2016 р.).

3. Відділенням Академії, координаційно-методичним радам при головних установах з виконання програм наукових досліджень НААН орієнтувати всі наукові колективи на пріоритетне одержання кінцевої наукової (науково-технічної) продукції, яка передбачає застосування (використання) сучасних

інформаційних і комунікаційних технологій, зокрема створення програмних продуктів (програмного забезпечення), адаптованих для широкого впровадження у виробництво (дистанційний оперативний моніторинг, автоматизований збір даних, багатофункціональне планування, онлайн-консультації, електронні наукові видання та ін.) (постійно).

4. Відділенням Академії вважати першочерговим здійснення в найближчій перспективі фундаментальних і прикладних досліджень, які сприятимуть прискореному подоланню кризових тенденцій в аграрному секторі економіки країни, зокрема:

а) Відділенню землеробства, меліорації та механізації:

- здійснювати науковий супровід упровадження адаптивно-ландшафтних, просторово-диференційованих систем землекористування відповідно до специфіки місцевих ґрунтово-біокліматичних ресурсів і з урахуванням глобальних змін клімату (2016–2019 рр.);

- поглибити подальші наукові дослідження з питань розвитку зрощення, які мають урахувати умови застосування різних способів поливу з огляду на їх енерго- та матеріалоємність, екологічну безпечність (2016–2020 рр.);

- забезпечити достовірність інформації про стан ґрунтів для поліпшення якості виконання наукових досліджень з питань збалансованого, екологічнобезпечного землекористування, збереження, прогнозування та управління потенціалом ґрунтових ресурсів України (до 1 липня 2016 р.);

- започаткувати наукові дослідження з гармонізації функціонування системи «людина — машина — ґрунт — рослина — тварина» та її складових, а також з розробки і реалізації інформаційних технологій у сільськогосподарському виробництві (2016–2020 рр.);

- продовжити дослідження з питань біологічного землеробства (постійно);

б) Відділенню рослинництва:

- забезпечити впровадження методів біотехнології у селекційні процеси сільськогосподарських культур для підвищення їхньої ефективності (до 1 липня 2016 р.);

- створити принципово нові генотипи сільськогосподарських культур, здатні ефективно формувати якісну продукцію в умовах активної зміни клімату (2016–2017 рр.);

- оптимізувати технології вирощування сільськогосподарських культур у напрямі

повної реалізації генетичного потенціалу нових сортів і гібридів (2016–2017 рр.);

- провести пошукові дослідження, пов'язані з отриманням органічної продукції та з дієтичними і профілактичними властивостями рослинних продуктів (до 1 червня 2016 р.);

- запровадити дослідження фізіолого-біохімічних, генетичних процесів, що змінюються під впливом біотичних і абіотичних чинників (2016–2017 рр.);

- сприяти впровадженню наукових, методичних і практичних розробок для інтенсифікації процесів насінництва та нарощування виробництва насіння високих репродукцій (до 1 червня 2016 р.);

- розширити науково-дослідну роботу з вирощування біоенергетичних культур і пошуку альтернативних видів палива (до 1 січня 2017 р.);

в) Відділенню зоотехнії:

- забезпечити науковий супровід виконання завдань, передбачених Стратегією розвитку тваринництва України до 2025 р. та пілотним проектом «Сучасна організаційно-функціональна система селекції у тваринництві» (постійно);

- розробити нові конструктивно-технологічні рішення, спрямовані на здешевлення вартості реконструкції та нового будівництва тваринницьких приміщень (2016–2020 рр.);

- розширити дослідження, спрямовані на підвищення біоконверсії поживних речовин кормів у тваринницьку продукцію та її якісних показників (2016–2017 рр.);

- удосконалити наявні технології кормовиробництва, утримання, доїння, годівлі та відтворення тварин у напрямі економії енергоресурсів та з урахуванням регіональних природно-кліматичних особливостей (2016–2020 рр.);

г) Відділенню ветеринарної медицини:

- до 1 червня 2016 р. підготувати науково-методичні матеріали щодо створення мережі Національних референс-лабораторій з основних особливо небезпечних і зооантропонозних захворювань тварин;

- до 1 жовтня 2016 р. розробити концепцію Національної програми гармонізації системи лабораторної діагностики інфекційних захворювань тварин до міжнародних стандартів з використанням молекулярно-генетичних методів;

ґ) Відділенню аграрної економіки і продовольства:

- взяти участь у розробленні та науковому супроводі проектів законів України щодо:

- внесення змін до Податкового кодексу України стосовно збереження сприятливих умов для функціонування сільськогосподарських підприємств у 2016 р. (квітень 2016 р.);
- обігу земель сільськогосподарського призначення (листопад 2016 р.);
- внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин (червень 2016 р.);
- забезпечити підготовку:
  - наукової доповіді щодо державної політики мораторію ринку земель сільськогосподарського призначення (жовтень 2016 р.);
  - теоретико-методологічних основ нової системи оподаткування аграрного бізнесу (грудень 2016 р.);
  - методики нормативно-грошової оцінки сільськогосподарських земель (грудень 2016 р.);
  - пропозицій до розроблення енерго- і ресурсощадних технологій, спрямованих на виробництво харчових продуктів спеціального призначення та імпортозаміщення (грудень 2016 р.);
  - дорожньої карти наближення вимог і методів аналізу харчової продукції України до законодавства ЄС (грудень 2016 р.);

д) Відділенню наукового забезпечення інноваційного розвитку:

- відпрацювати у 2016 р. на мережі науково-дослідних установ Відділення пілотні проекти інноваційно-інвестиційного розвитку та реалізувати їх у форматі стартапів наукоємного бізнесу;
- проаналізувати завершені науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи та до 1 липня 2016 р. сформувати за галузями АПК перелік створеної в НААН науково-технічної продукції, яка вирізняється комплексністю, високою технологічністю та спрямована на імпортозаміщення, а також може бути комерціалізована і запропонована агробізнесу для впровадження;
- завершити до 1 червня 2016 р. розроблення науково-методичних матеріалів, необхідних для створення Наукового парку;
- до 1 листопада 2016 р. започаткувати створення спільних з науковими установами

НАН України науково-виробничих центрів інноваційно-інвестиційного спрямування з найважливіших проблем агропромислового виробництва.

5. Відділенням Академії, Управлінню наукового забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку експериментальної бази взяти під контроль фінансово-господарську діяльність наукових установ з метою поповнення спеціального фонду коштами, одержаними за послуги, які надають установи відповідно до їх основної та додаткової (господарської) діяльності.

6. Керівникам наукових установ, підприємств і організацій НААН:

- забезпечити цільове та ефективне використання коштів державного бюджету, збільшення надходжень до спеціального фонду та спрямувати в першочерговому порядку позабюджетні кошти на своєчасну виплату заробітної плати, видатків, які не забезпечені (або неповністю забезпечені) коштами з державного бюджету;

- вжити додаткових заходів для ліквідації простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості, посилити претензійно-позовну роботу з боржниками;

- розробити систему заходів, спрямованих на підвищення здатності установ і підприємств погашати поточні боргові зобов'язання, запровадити жорсткий режим економії коштів та матеріальних ресурсів;

- забезпечити контроль за цільовим та ефективним використанням земель НААН;

- запровадити комплекс заходів, спрямованих на розвиток племінного тваринництва, формування високобілкової кормової бази;

- з метою пропаганди сортів і гібридів сільськогосподарських культур селекції НААН постійно вдосконалювати та розширювати демонстраційні полігони, асортимент виставкових зразків;

- активізувати роботу з підготовки та матеріально-соціального забезпечення наукових кадрів вищої кваліфікації, молодих спеціалістів у наукових установах, підприємствах і організаціях НААН.

7. Контроль за виконанням постанови Загальних зборів Національної академії аграрних наук України покласти на президента Академії академіка НААН Гадзала Я.М.